

Evaluering av tilskudd til kompetanseutvikling i psykisk helse i grunnskolen og videregående opplæring

Erfaringsnotat 3 – Om måloppnåelse og bærekraft

Knowledge for a better society

Oxford Research utvikler kunnskap for et bedre samfunn, ved å kombinere vår kompetanse innen forskning, strategi og kommunikasjon.

Vi gjennomfører undersøker, analyser og evaluerer på tvers av fagområder og på en rekke tematiske felt, inkludert nærings- og regionalutvikling, velferdsområdet, arbeidsmarkeds- og utdanningsområdet, samt på forsknings- og innovasjonssystemer.

Vi legger til rette for implementerings- og endringsprosesser basert på utfallet av våre utredninger og analyser.

Oxford Research ble etablert i 1995 og er en del av Oxford Group. Vi har kontorer i Danmark, Norge, Sverige, Finland, Latvia og i Belgia (Brussel).

Oxford Research AS

Østre Strandgate 12
4610 Kristiansand
Norway
(+47) 40 00 57 93
post@oxford.no
www.oxford.no

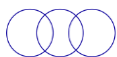
Oppdragsgiver

Utdanningsdirektoratet

September 2023

Team

Adm. dir. Rune Stiberg-Jamt
Analytiker Ph.d. Ida Marie Opdal
Analytiker Mia Fjellidal Simonsen

The venn-diagram is a stylistic representation of Oxford Research's efforts to combine competences in research, strategy and communication, in providing knowledge for a better society.

Leserveiledning

Utdanningsdirektoratet lyste i oktober 2021 ut midler til kompetansehevende tiltak i arbeid med psykisk helse i grunnskolen og videregående opplæring. Dette notatet er utarbeidet i forbindelse med Oxford Researchs evaluering av denne tilskuddsordningen.

Notatet, som er det siste av tre, har til hensikt å bidra til at erfaringer som samles gjennom evalueringen, spres og gir læring til tilskuddsmottakerne underveis i deres utviklingsarbeid/tiltaksarbeid.

Temaet for dette notatet er måloppnåelse og bærekraft – hva tilskuddet har medført, og hvordan man sikrer langvarig effekt. Vi har også i dette notatet valgt å ta med en innledning om tilskuddet og dets bakgrunn, da vi vet at utskifting av personell har vært et tema hos flere tilskuddsmottakere. Det bidrar til en felles grunnlagsforståelse.

Vi takker alle som har bidratt med sine perspektiver i evalueringen.

Kristiansand, 31. oktober 2023

Rune Stiberg-Jamt

Adm.dir.

Oxford Research AS

Innholdsfortegnelse

1. Forord	4
Kort om tilskuddordningen	4
2. Bakgrunn – psykisk helse i skolen	5
3. Evalueringskriterier	7
3.1 Har tiltaket vært det riktige grepet til å svare på utfordringsbildet?	8
3.2 Hvor godt har intervensjonen vært tilpasset omgivelsene?	9
3.3 Har intervensjonen oppfylt målsetningene?	12
3.4 Hvor god har ressursbruken vært?	13
3.5 Hvilken forskjell har intervensjonen utgjort?	15
3.6 Er de positive virkningene varige?	17
4. Evaluators refleksjoner	18
5. Kontaktliste	22
6. Veien videre	24

1. Forord

Oxford Research gjennomfører en følgeevaluering av tilskuddsordningen «kompetanseheving innen psykisk helse» som forvaltes av Utdanningsdirektoratet. Evalueringsperioden strekker seg over to år, og skal bidra til å støtte det lokale arbeidet, samt systematisere og dele erfaringer som kan være nyttige for en eventuell videreføring av tiltakene. Erfaringsnotatene og erfaringskonferansene er kanaler vi benytter i dette arbeidet. Vi har tidligere satt søkelys på arbeid med psykisk helse i skolen og resultatkjedenkning, samt implementeringsprosessen.

Dette tredje erfaringsnotatet er et resultat av den siste fasen av vår følgeevaluering. Notatet har til hensikt å bidra til at erfaringer som samles gjennom evalueringen, spres og gir læring for tilskuddsmottakerne underveis i deres utviklingsarbeid/tiltaksarbeid. I denne fasen har målet vært å sette søkelyset på måloppnåelse og bærekraft av tiltakene dere har fått midler til. Dette erfaringsnotatet presenterer funnene fra 48 refleksjonsskjema, og vil danne utgangspunkt for den siste erfaringskonferansen den **16. januar 2024** og sluttrapporten for evalueringen som leveres 24. januar 2024.

Kort om tilskuddordningen

Tilskudd til kompetanseutvikling i psykisk helse i grunnskolen og videregående opplæring forvaltes av Utdanningsdirektoratet. Målet med tilskuddsordningen er å styrke arbeidet med psykisk helse i grunnskoler og videregående opplæring. Dette målet skal oppnås gjennom økt kompetanse, bedre forebygging av psykisk uhelse og bedre tilpassede opplæringsløp for elever som opplever psykiske plager eller lidelser. Der det er hensiktsmessig skal arbeidet stimulere til tverrfaglig og/eller tverretattlig samarbeid. Midlene kan brukes til både nye tiltak, og til tiltak som allerede er satt i gang.

2. Bakgrunn – psykisk helse i skolen

Skole og utdanning har stor betydning for menneskers psykiske helse.¹ Helse skapes der livet leves, og skolen som institusjon har en sentral posisjon når det gjelder psykisk helse og livskvalitet gjennom livet. I tillegg til et utdanningsmandat, har skolene et mandat om å være barn og ungdoms «døråpner» mot framtiden.² Skolen skal tilrettelegge for læring, kompetanse og ferdigheter som gjør det mulig for unge mennesker å ta hånd om seg selv og andre. Dette gjenspeiles i formålsparagrafen³ for opplæring i skolen:

Elevane og lærlingane skal utvikle kunnskap, dugleik og holdningar for å kunne meistre liva sine og for å kunne delta i arbeid og fellesskap i samfunnet.

Formålsparagrafen illustrerer med dette viktigheten av at skolen ikke bare jobber med psykisk helse som noe eget, frakoblet øvrig virksomhet, men ser psykisk helsearbeid som en integrert del av skolens formål og dannelsingsoppdrag.

Skolen skal også ha kompetanse til å være en del av laget rundt barnet/ungdommen. Utdanningsdirektoratet foreslår at skolene kan ta fatt på arbeid langs flere integrerte spor for å jobbe helhetlig med psykisk helse:

- Utvikle fag og innhold i undervisning som gir elevene kunnskap og kompetanse om temaer relatert til psykisk helse.
- Tilpasse undervisnings- og vurderingspraksis, tilpasse opplæring og et inkluderende læringsmiljø som bidrar til å fremme psykisk helse.
- Øke læreres og annet personales kunnskap og kompetanse om psykisk helse.
- Hindre og forebygge faktorer som virker negativt på elevenes psykiske helse i skolen. F.eks. innsats mot mobbing og press/stress.
- Bistå med hjelp til de som trenger det. F.eks. gjennom skolens egne ressurser, samarbeid med PPT, skolehelsetjeneste/helsepsykepleier, barnevern, politi, m.m.
- Sørge for et godt og trygt lærings- og skolemiljø.

Som følge av fagfornyelsen ble folkehelse og livsmestring som tverrfaglig tema innført i skolen. Man kan hevde at relevansen av ønsket om økt kunnskap om elevenes psykiske helse er ytterligere forsterket. I Meld. St. 21 (2020-2021) Fullføringsreformen – med dører til verden og fremtiden, påpekes det at det er mye som tyder på at skolene ikke har

¹ Se for eksempel se for eksempel WHO 2013.
http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/89966/1/9789241506021_eng.pdf

² Klomsten AT. (2018) Livsmestring på timeplanen. Utdanning i Psykisk helse (UPS!). Trondheimsprosjektet. NTNU Rapportserie

³ Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova)

god nok tilgang til kompetanse om hvordan skolen kan drive forebyggende psykisk helsearbeid. Videre står det:

Regjeringen vil derfor vurdere tiltak slik at kompetanse om forebyggende arbeid med elevenes psykiske helse blir bedre. God tilgang på kunnskap og kompetanse om psykisk helse vil også bidra til at det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring kan fungere etter hensikten.⁴

Samlet sett stilles det store krav til skolenes tilgang på kompetanse innen psykisk helse. Det er i denne konteksten tilskudd til kompetanseutvikling i psykisk helse må forstås.

⁴ I Meld. St. 21 (2020-2021) Fullføringsreformen – med dører til verden og fremtiden s. 50

3. Evalueringskriterier

Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD) er et samarbeidsforum for økonomiske og sosiale spørsmål. Deres Development Assistance Committee (DAC) har en evalueringsmodell som vi benytter oss av. Denne modellen inkluderer seks kriterier som gir et normativt rammeverk for hva som skal brukes til å bestemme et offentlig tiltaks nytte og verdi. Dette er de seks kriteriene i modellen:

Relevans måles i om tiltaket gjør de riktige tingene. I utvidet forstand betyr dette om i hvilken grad tiltakets aktiviteter og design responderer til institusjonens mål og prioriteter, og om det fortsatt gjør det dersom omstendighetene endres.

Koherens måles i hvor godt tiltaket passer i overensstemmelse med andre tiltak i institusjonen.

Effektivitet måles i hvordan, og i hvilken grad, tiltaket oppfyller målsetningene og får ønsket resultat.

Kostnadseffektivitet handler om hvor godt ressursene er brukt. I hvilken grad tiltakene leverer eller kommer til å levere resultater innenfor den økonomiske rammen.

Virkning måles i hvilken forskjell tiltaket gjør. I hvilken grad har intervensjonen ledet, eller forventer å lede, til signifikante positive eller negative, intensjonelle eller uforventede virkninger.

Bærekraft handler om virkningene er varige eller ikke.

3.1 Har tiltaket vært det riktige grepet for å svare på utfordringsbildet?

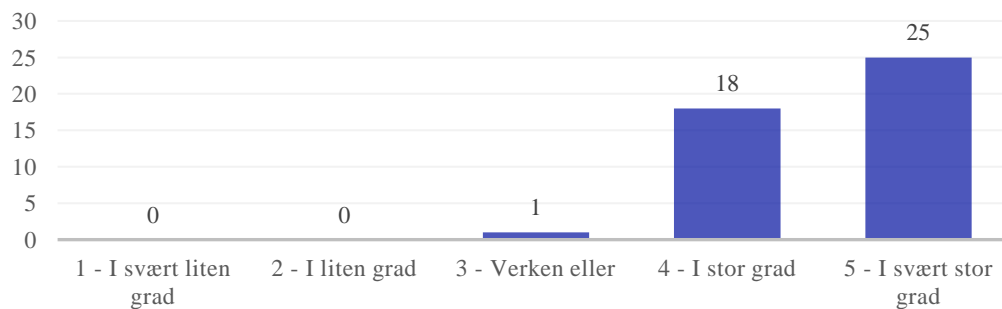
Relevans handler om å undersøke om tiltakene er fornuftige for å nå målet, og om tiltakene er konsistente med hva dere ønsker å oppnå av resultater og effekter. I dette tilfellet vil det handle om det oppleves som dere har valgt riktige tiltak

for at skolene når ett eller flere av disse målene:

- styrket forebyggende arbeid mot psykisk uhelse i skolen
- bedre tilpassede opplæringsløp for elever som har psykiske plager
- at lærernes kompetanse knyttet til opplæring i folkehelse og livsmestring styrkes
- at lærernes kompetanse i arbeid med psykisk helse på øvrige områder styrkes

I refleksjonsskjemaet rapporterer de fleste at dere opplever at tiltaket har vært det riktige grepet i forhold til det utfordringsbildet dere opplever.

I hvilken grad vurderer dere at tiltaket/tiltakene var de riktige grepene i forhold til utfordringsbildet?

De som ikke har svart «i svært stor grad», oppgir at det er ulike forhold som kunne ha gjort tiltaket enda mer relevant. Involvering av flere i arbeidet, og gjerne tidligere i arbeidet, er et forhold som fremstår som viktig i denne vurderingen. Her trekkes både elever og flere ansatte frem som grupper som man enten skulle ønske hadde blitt involvert på et tidligere tidspunkt, eller som man planlegger å involvere mer når man arbeider videre med tiltakene:

«Det skulle ha vært større involvering i skolenes behov før søknaden ble sendt inn.»

- Fra et refleksjonsskjema

*«Vi kunne hatt et sterkere fokus på elevinvolvering helt fra starten
av.»*

- Fra et refleksjonsskjema

Når det pekes på at man i større grad burde ha involvert elevene fra starten, er argumentet at det er elevenes helse det handler om, og at de derfor burde få mulighet til å medvirke i større grad. Konkret pekes det på at ungdommene ikke har deltatt i planarbeidet. For de som peker på at flere ansatte burde ha vært involvert tidligere, handler dette om at tiltakene hadde blitt bedre forankret i skolen før man gikk i gang med implementeringen.

De fleste av dere oppgir også at dere i liten grad har endret tiltakene underveis. Dette kan være et uttrykk for at tiltaket har opplevdes som relevant. I de tilfellene der tiltakene har vært endret, oppgir noen av dere at det har vært gjort på grunn av ressursmangel – enten knyttet til bemanning, økonomi eller tid:

«Desse tiltaka er ikkje endra i substans, men grunna utfordringar når det gjeld bemanning og kapasitet til utviklingsarbeid, så er tidslinja for gjennomføringa av kompetansehevinga forskuvt for fleire av skulane.»

- Fra et refleksjonsskjema

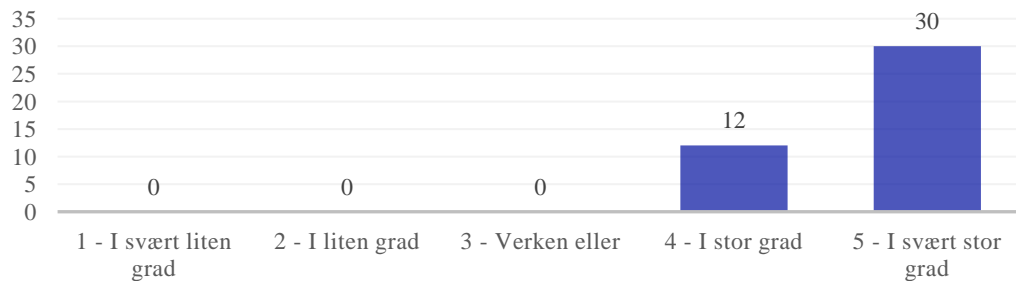

3.2 Hvor godt har intervensjonen vært tilpasset omgivelsene?

Koherens, eller sammenheng, handler om hvor godt tiltakene passer til andre prosjekter/aktiviteter med samme formål, i kommunen/fylkeskommunen og skolene. Det er mange aktiviteter som pågår parallelt i skolen og at det er viktig at tiltakene dere har valgt dere passer inn i det helhetlige bildet for deres skolehverdag.

Gjennom refleksjonsskjemaet svarer alle at tiltakene i stor grad eller svært stor grad passer til andre aktiviteter eller tiltak som gjennomføres i skolen.

I hvilken grad passer tiltaket/tiltakene til andre aktiviteter eller tiltak som gjennomføres i skolen?

I samtaler med dybdekandidatene har de samtidig fortalt at dette er kanskje det mest kritiske forholdet ved gjennomføringen av tiltakene. Dette handler om at nåløyet for å få innpass i skolen etter hvert har blitt svært trangt, fordi man kjemper mot svært mange initiativer som skal få plass i en hektisk skolehverdag. Dersom initiativtakerne som kommer ikke har forståelse for skolen, og tiltakene man kommer med ikke er svært tett opp mot spesielt læreplanen, ser muligheten ut til å være svært begrenset. Dette ser vi gjenspeiles gjennom refleksjonsskjemaene, hvor flere argumenterer for at årsaken til at tiltakene oppleves som relevant, handler om at dere har fått anledning til å knytte dem tett opp mot sentrale elementer i skolehverdagen.

En av tilskuddsmottakerne som har valgt et tiltak som handler om å gå lange turer langs gamle ferdselsårer, som inkluderer hele skolen, eldre ressurspersoner i bygda, lesevenn, PPT, barnevern, helsesykepleier, forteller:

*«Tiltaket treffer kompetansemålene i alle fag; folkehelse og livsmestring, å lære ute, natur og bærekraft. Det gir elevene historisk innsikt, fortellingene på turene av besteforeldre, lærere, andre ...
Gull!»*

- Fra et refleksjonsskjema

En annen tilskuddsmottakerne som har valgt å utarbeide digitale kompetansepakker til bruk i skolens plantid forteller:

«Tiltaket er knyttet til folkehelse og livsmestring – det gjør det lettere for ansatte i skolen å se relevans ift. læreplan. Også aktuelt når det gjelder demokrati og medborgerskap, elevmedvirkning. Samarbeidslæring. Et godt verktøy for å møte målsetningen både i overordnet del og den enkelte fagplan.»

- Fra et refleksjonsskjema

I tillegg er dere opptatt av balansen mellom gjennomføring av tiltakene og en travel arbeidshverdag for skolepersonell. Her må tiltakene sees i sammenheng med andre arbeidsoppgaver og unngå å føre til økt belastning:

«Det har vært et viktig poeng å understreke at hensikten med kursing ikke er å tillegge lærere og skolepersonell mer oppgaver. Utfordringen med selvmordstanker blant unge er allerede til stede.»

- Fra et refleksjonsskjema

Også her melder dere om at det som kunne økt tilpasningen, er å involvere elevene i større grad, samt kommunisere sammenhengen mellom ulike tiltak som gjennomføres i skolen:

«I større grad trukket aktive paralleller til andre verktøy som brukes både på systemutvikling og individnivå.»

- Fra et refleksjonsskjema

Igjen handler dette om en oppfatning av at elevene selv har innspill til hva de trenger. Her er det imidlertid mange tilskuddsmottakere som oppgir å ha lært mye om elevmedvirkning som følge av prosjektet, og som enten har begynt å involvere elevene i større grad, eller har planer om dette.

Tiltaket må både sees i sammenheng med andre pågående tiltak i kommunen/skolen, men også med styringsdokumenter og lovverk som omfatter skolen. Her er det flere som peker på at arbeidet med psykisk helse blant barn og unge må sees på i sum av alle tiltak og initiativer som er satt inn på området:

«Arbeidet med Kompetanseheving psykisk helse må sees i sammenheng med vår «Handlingsplan for oppfølging av Opplæringslovens Kap 9A – Elevenes skolemiljø», «Inkluderende barnehage- og skolemiljø», arbeid med «Forebyggende plan» gjennom barnevernsreformen, «Ung i Overhalla»-prosjektet (et 0-24 prosjekt) og vårt utviklingsarbeid i kommunen på bedre samhandling på tvers av enheter. Vi tror summen av alle tiltak satt i system vil være med å bedre barn/unges psykiske helse over tid.»

- Fra et refleksjonsskjema

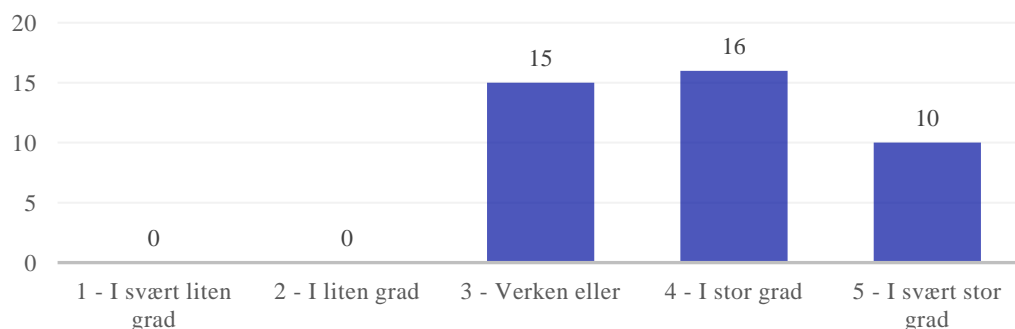
3.3 Har intervensjonen oppfylt målsetningene?

Effektivitet, eller måloppnåelse, handler om tiltakene oppnår sine mål. Her er det viktig å skille mellom mål og virkning: her vil målet være kompetanseheving, mens virkningen av dette vil være forbedret psykisk helse hos

barn og unge. Måloppnåelsen er med andre ord tidligere i virkningskjeden enn brukervirkninger.

Det som peker seg ut i refleksjonsskjemaet, er at dere for første gang oppgir usikkerhet knyttet til hvorvidt dere mener tiltaket oppfyller målene dere hadde satt dere. Her er det 15 stykker som oppgir «verken eller» på målsetninger.

I hvilken grad oppfylder tiltaket/tiltakene målsetningene dere hadde satt dere?

Årsakene til at så mange er usikre på måloppnåelsen er flere. Imidlertid ser det ut til at utfordringer med å måle effekter eller måloppnåelsen, er en utfordring. Kombinert med at tiltakene har fått virke i relativt kort tid, fører det til usikkerhet om måloppnåelsen:

«Effekten av disse er derimot vanskelig å måle etter så kort tid.»

- Fra et refleksjonsskjema

Her er det også tydelig at flere tenker på effekter og virkning, som det samme som måloppnåelse. Dette har med å gjøre at mange har satt seg mål som er direkte knyttet til hvilke effekter dere ønsker å få ut av tiltakene. Den underliggende antakelsen om at tiltakene likevel har effekt deles heller ikke alltid og fullt ut av alle:

«Det er gjennomført ei spørjeundersøking blant alle skulane i kommunen. Når det er kryssa av på «I noen grad» har det først og fremst med at me per no ikkje har kome så langt som ønska og som intendert i gjennomføringa av kompetansehevinga. I det ligg det også ei viss realitetsorientering: Utvikling tek tid og alle skular kan nødvendigvis ikkje gå i same utviklingstakt.»

- Fra et refleksjonsskjema

Realitetsorienteringen kan i flere tilfeller være knyttet til en viss selvransakelse og erkjennelse av at det tidligere nevnte utfordringsbildet og behovet, ikke er like entydig som man kanskje først antatt:

«Skoler og ansatte har ulik oppfatning av hva de har behov for. De er også usikre på hva de trenger av kompetanseheving.»

- Fra et refleksjonsskjema

Flertallet har imidlertid oppgitt at tiltakene i stor eller i svært stor grad har oppfylt målsettingene. Noen har gjennomført egne evalueringer som understøtter dette:

«Vi har målt måloppnåelse gjennom evaluering i kollegiet, samtaler med foresatte som har gitt tilbakemeldinger på at tiltak har truffet for deres barn, elevundersøkelser som i noe grad kan bevise at man har sett en bedring på trivsel, osv.»

- Fra et refleksjonsskjema

Andre har knyttet til seg eksterne forskingsmiljøer som dokumenterer måloppnåelse:

«Det gjøres randomisert forskning tilknyttet prosjektet og vi vil derfor kunne si litt mer om dette på et senere tidspunkt.»

- Fra et refleksjonsskjema

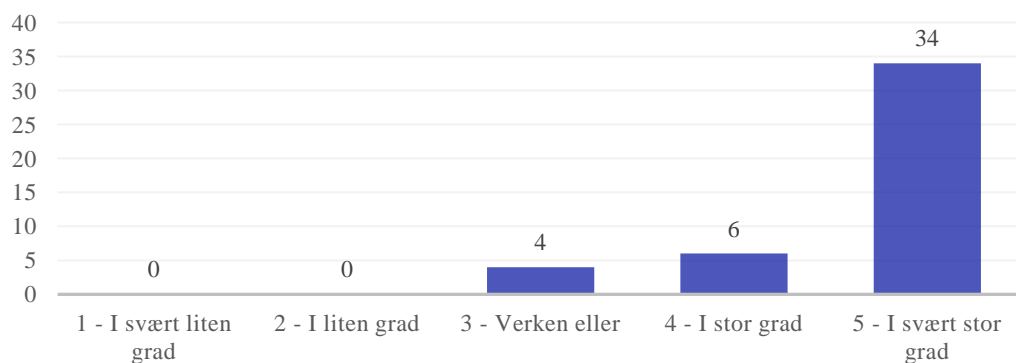

3.4 Hvor god har ressursbruken vært?

Kostnadseffektivitet handler kort sagt om hvor mye man får igjen for pengene, og hvor god dere opplever at ressursbruken har vært i arbeidet med tiltakene.

Dere oppgir at dere i stor grad forholder dere til de økonomiske rammene som er gitt når dere svarer på hvovidt tiltakene har levert eller kommer til å levere resultater. Kun noen få oppgir å gå utover den økonomiske rammen for å oppnå resultater.

I hvilken grad har tiltaket/tiltakene levert, eller kommer til å levere, resultater innenfor den økonomiske rammen?

Vi er kjent med at flere tilskuddsmottakere har bedt om å få utvidet prosjektperioden, og andre har planlagt å gjøre dette uten å involvere Utdanningsdirektoratet i saken. Dette indikerer at ressursene fremdeles ikke er disponert fullt ut. Andre har imidlertid allerede brukt opp den økonomiske rammen, og har videreført tiltakene innenfor egne budsjettammer. På spørsmål om ressursutnyttelsen kan forsvares, oppgir noen av dere at dere har supplert med egne midler:

«Ressursbruken kan absolutt forsvares, men man har i tillegg brukt en andel av kommunens egne midler.»

- Fra et refleksjonsskjema

«Skolene har også selv valgt å sende flere ansatte enn de har fått dekket vikarutgifter til på kurs, etter de har fått innblikk i innholdet, og hvor relevant kursingen var.»

- Fra et refleksjonsskjema

Dere har i stor grad brukt penger på bemanning og frikjøp av ansatte, men også, til en viss grad, kjøpt inn tjenester fra andre. Dette er primært kurs- og foredragsholdere.

Et annet viktig forhold som et par av dere trekker frem gjennom refleksjonsskjemaene, er tilskuddets utløsende effekt. Med dette mener vi at det hadde vært vanskelig å gjennomføre dette uten de tildelte midlene:

«Utan midlar frå prosjektet hadde vi ikkje kunne hatt det fokuset på tverrfagleg samhandling som vi opplever å ha fått gjennom prosjektet.»

- Fra et refleksjonsskjema

Kostnadseffektiviteten er ikke bare avhengig av nytten sett opp mot tilskuddsmidlene, men må på sikt også sees opp mot kommunens eget driftsbudsjett, slik en av dere kommenterer. Gitt positive virkninger av tiltakene, vil kostnadene raskt kunne oppveies av besparelsene som følge av reduserte kostnader på andre områder.

«Tiltakene tas inn i drift fordi det kan redusere antall kompliserte elevsaker, sykefravær blant de ansatte og eventuelt framtidige utgifter innenfor andre sektorer.»

- Fra et refleksjonsskjema

Som sitatet illustrerer, er det noen av tilskuddsmottakerne som peker på gevinster på sikt, og at dersom tiltakene lykkes, vil det kunne føre til at man kan redusere kostnader som følge av nedgang i elevsaker og behov for særlig oppfølging av enkeltelever. Det pekes også på at det vil kunne påvirke sykefraværet, gjennom en reduksjon i belastningen som lærere opplever i møte med tematikken. Denne reduksjonen i belastning kan både komme som følge av reduksjon i mengden saker, gjennom ansettelse av støttepersonell som tar seg av slike saker, som rådgiver, helsesykepleier osv, og/eller som følge av en økt trygghet blant de ansatte i møte med tematikken.

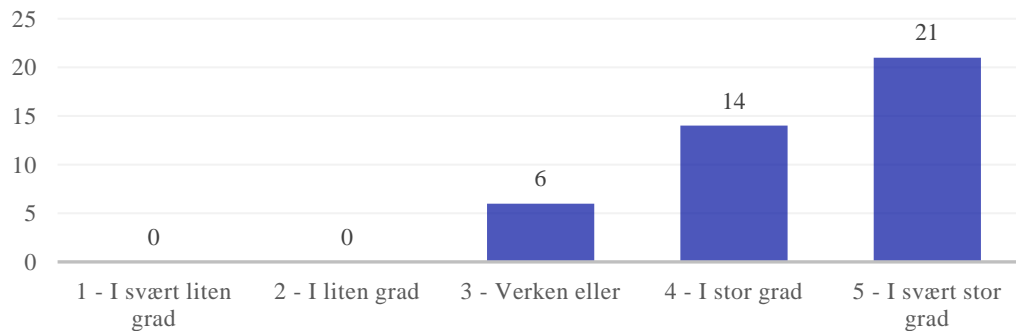

3.5 Hvilken forskjell har intervensjonen utgjort?

Virkning handler om hvilke effekter tiltakene fører til og hvilken forskjell tiltakene utgjør. Man kan måle virkninger på flere nivåer, men i dette tilfellet vil målet for en av de sentrale virkningene på sikt være forbedret psykisk helse blant barn og unge i skolen.

I refleksjonsskjemaet ser vi at de fleste av dere mener at tiltakene utgjør en stor forskjell for målgruppen.

I hvilken grad gjør tiltaket/tiltakene en forskjell for målgruppen?

Det er fremdeles tidlig for mange å måle langtidseffekter og virkninger på nåværende tidspunkt. Likevel pekes det gjennom refleksjonsskjemaene og intervjuene med dybdekandidatene på at en direkte effekt av tiltakene, er økt bevissthet:

«Kompetansehevingen har gjort lærere mer bevisst i kommunikasjonen med elevene og de voksne seg imellom.»

- Fra et refleksjonsskjema

Vi opplever gjennomgående i prosjektet at ansatte ved skolene har opplevd en viss usikkerhet når de skal involveres i temaer som er knyttet til psykisk helse på grunn av manglende kompetanse (som også er utgangspunktet for tilskuddsordningen). Da er det positivt å merke seg at enkelte av dere også fremholder at den økte bevisstheten også bidrar til økt trygghet i møte med tematikken:

«Dette bidrar til en økende trygghet og et mer inkluderende fellesskap på skolene.»

- Fra et refleksjonsskjema

Et av de tydeligste tegnene på at skolens arbeid endrer seg på dette feltet, er i de tilfellene som har ført til konkrete endringer i skolens planverk og timeplan:

«Lærerne/elevene har fått denne Timen til LIVET, og timen er timeplanfestet.»

- Fra et refleksjonsskjema

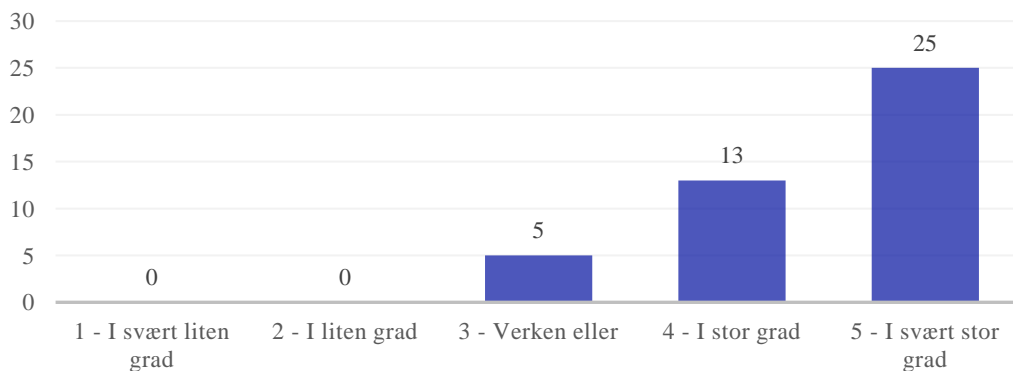

3.6 Er de positive virkningene varige?

Bærekraft forstås i denne sammenheng som sannsynligheten for at tiltakene som er støttet av tilskuddet fra Utdanningsdirektoratet videreføres etter at denne støtten avsluttes. Dette krever at tiltaket inkluderes i øvrig virksomhet og støttes av andre, gjerne lokale ressurser.

Gjennom refleksjonsskjemaene fremstår dere som optimistiske i tilliten til at tiltakene vil føre til varige virkninger.

I hvilken grad vil virkningene vedvare?

Det positive bildet må nyanseres noe med utgangspunkt i erfaringen flere skoler har med at ansatte slutter i jobben. Turnover er en utfordring i det offentlige generelt, og i skolen spesielt. Institusjonaliseringen av kompetanse, er dermed avgjørende. Det handler i stor grad om systemer og dokumentasjon, og arbeid med å knytte tiltak til planverk, som årshjul, timeplan, osv. På denne måten vil man i mindre grad være sårbare for at kompetansehevingen man har brukt tid og ressurser på forsvinner ut dersom ansatte slutter. Noen av dere har også engasjert de ansatte i å videreformidle og spre kompetansen som er tilegnet gjennom tiltakene videre til andre:

«Vi har engasjert en gruppe på 4 voksne som skal informere, engasjere og oppdatere øvrige ansatte i tiden fremover, slik at vi kan se effekten av arbeidet over lang tid.»

- Fra et refleksjonsskjema

Det er også noen som har en mer funksjonalistisk tilnærming til dette, og som legger sin lit til at så lenge tiltaket er godt nok, vil flere se nytten av å bruke det, og at det vil holde seg i drift:

«Alle disse tiltakene til sammen har vi tro på vil virke inn og være bærekraftige over tid.»

- Fra et refleksjonsskjema

4. Evaluators refleksjoner

Som beskrevet i forrige erfaringsnotat, er vi av den oppfatning at mange kommuner og fylkeskommuner har tenkt godt rundt målgruppe og målsettinger i egne tiltak. Vi har tidligere gitt honnør til mange av tilskuddsmottakerne som allerede fra starten av har hatt klare oppfatninger og tanker om hvem som skal involveres, hvem som skal få kompetanseheving og hvordan disse tiltakene skal bidra til et bedre læringsmiljø/integrert del av skolens arbeid.

Vi vil samtidig gjennomgå noen forhold som vi har merket oss i deres arbeid med bærekraft og videreføring, og ikke minst noen refleksjoner knyttet til hvilke tiltak dere har valgt, og hvordan dette passer inn i en hektisk skolehverdag.

Utfordringer i arbeidet med bærekraft

I den andre erfaringskonferansen kom det frem at mange opplevde turnover og sykefravær som noen av de største utfordringene i arbeidet med tiltakene. Begrenset tid er et annet forhold som trekkes frem som en av hovedutfordringene. Dette er forhold som påvirker tiltakenes måloppnåelse og bærekraft;

- Måloppnåelse fordi høy turnover og/eller sykefravær fører til utfordringer i selve gjennomføringen av kompetansehevingen av de ansatte, og/eller at ansatte som har mottatt kompetanseheving forsvinner ut av skolen. Mange bruker derfor lenger tid på å gjennomføre sine tiltak.
- Bærekraft fordi mange ikke har fått institusjonalisert arbeidet inn i skolehverdagen gjennom konkrete planer. Dermed er de mer avhengig av at de ansatte blir for å spre sin kunnskap videre til andre ansatte som ikke har fått den samme kompetansehevingen. Her ser vi stor variasjon mellom de ulike tilskuddsmottakerne. Noen har arbeidet med å institusjonalisere sine tiltak for å sikre bærekraft, ved å timeplanfeste det, eller inkludere det i årshjulet. Noen har satt lærerne til å spre sin kunnskap videre til andre ansatte, mens andre har satt sin lit til at tiltakene vil spres av seg selv fordi tiltakene fremstår som gode.

Det finnes flere måter å arbeide med bærekraft på, og det vil variere basert på hvilke tiltak man har valgt, men gjennomgående er dokumentering og kopleing til driftsorganisasjonen ofte viktig. Det kan ta form av læringsmaterieil eller en beskrivelse av opplegg, som kan brukes igjen av andre på et senere tidspunkt. Det kan også gjøres endringer på timeplaner

eller få plass til tiltak i årshjulet. Hvordan man velger å gjøre dette vil være opp til hver enkelt skole og/eller kommune/fylkeskommune. Vi anbefaler likevel at tilskuddsmottakerne på et tidlig tidspunkt reflekterer rundt hvordan man kan ivareta effekter man oppnår gjennom tiltakene.

Stor variasjon i tiltak, men høy opplevd relevans

Det er interessant å merke seg at til tross for at kommunene tidligere har skissert et nokså likt utfordringsbilde, har man valgt svært ulike tiltak. Samtidig oppgir de fleste at tiltakene oppleves som relevante. Dette kan skyldes at tilskuddsordningen i stor grad gir mulighet til tilpasning til hver enkelt skole, som er en viktig forutsetning for høy opplevd relevans. Det kan også skyldes at det generelt oppleves som relevant at man i det hele tatt gjør noe med utfordringen, nesten uavhengig av hva utfordringen er og hva man velger å gjøre. Vi stiller av den grunn spørsmålsteget ved hvorvidt alle tiltakene reelt sett er like relevante for å bedre elevenes psykiske helse, og om alle er like bærekraftige.

Et slikt moralsk imperativ innebærer også at det å gjøre noe, er viktigere enn å ikke gjøre noe. Man kan forledes til å tro at ethvert tiltak er relevant, og som dere selv påpeker, er det for tidlig for de fleste å kunne si noe om effekter og virkninger, som fører til at dere per dags dato har stor tiltro til tiltaket. Samtidig vil en situasjon med begrensede ressurser når det gjelder økonomi, tid og oppmerksomhet, kunne føre til at de tiltakene som iverksettes, potensielt vil fortrenge andre, mer relevante tiltak som dere hadde utviklet fra et mer «skolsk» perspektiv. I denne alternativbetragtningen er det ikke nødvendigvis slik at å gjøre noe, er bedre enn å ikke gjøre noe.

Vi anbefaler derfor at dere gjør en grundig vurdering i hva gjennomføringen av disse tiltakene har krevd av dere, og at dette veies opp mot gevinsten dere ønsker å få ut av gjennomføringene av tiltakene. I denne vurderingen bør man gjøre seg noen refleksjoner på om dette er tiltak som enkelt lar seg institusjonalisere i skolehverdagen uten noen betydelig ekstrakostnad for lærerne eller de ansatte.

Skoleperspektiv eller helseperspektiv?

Vi har opplevd at en av de største bekymringene som mange peker på, er en usikkerhet knyttet til psykisk helse som et «ukjent» element som skal inn i skolen. Her er tilbakemeldingene at de ansatte har følt seg utrygge i møte med tematikken. På den ene siden er det nettopp dette tilskuddsordningen ønsker å imøtekomme gjennom kompetanseheving av de ansatte. I tillegg har dere rapportert at økt kompetanse ser ut til å ha ført til økt trygghet blant de ansatte. På den andre siden bør en slik tilnærming nyanseres ut ifra forskjellen mellom et skolsk og et helsemessig perspektiv, og et behandlende og et forebyggende perspektiv. Hvilke oppgaver er det skolen skal pålegges, hvilke utfordringer skal skolen bidra til å løse og på hvilken måte? Vi opplever at de fleste av dere er opptatt av tiltakene i et forebyggende perspektiv.

Koblingen mot læreplanverket fremstår også som avgjørende viktig for å få tilgang på skolens ressurser. Skolen er en arena med høy grad av belastning, og er et yndet forskningsobjekt. Dette fører til at skolen mottar mange undersøkelser, og er arena for mange utprøvende og skiftende tiltak. Relevansen må derfor oppleves som stor for det som skal innføres i en travel skolehverdag. Hvis man kan presentere tiltaket som en løsning på deler av læreplanen som skolen sliter med å operasjonalisere, i dette tilfellet Overordnet del med Folkehelse og livsmestring, så vil sannsynligheten for innpass bli større. Dette ser også ut til å være grunnen til at så mange opplever sine tiltak som relevante.

De som tar i bruk eksisterende tiltak, og de som utvikler egne

Det er et skille mellom de som tar i bruk eksisterende tiltak og programmer, som for eksempel Robust ungdom, og de som har valgt å lage egne tiltak som er tilpasset skolen og kommunens utfordringsbilde. Det kan i noen tilfeller være slik at behovet for tilpasning til skolen og andre tiltak ikke alltid er til stede når man skal implementere noe som allerede er ferdig utviklet. På den ene siden, hvis man tar et ferdig program som man implementerer, er det mulig dette i liten grad tilpasses, og relevansen kan dermed oppleves som lavere enn tiltak man har utviklet med utgangspunkt i skolens spesifikke kontekst og utfordringsbilde. Samtidig vil det å bruke et eksisterende program kunne frigjøre ressurser som ellers ville blitt brukt til å utvikle egne programmer/tiltak. Programmene er også i stor grad utprøvde, noen evidensbaserte, og er rettet mot spesifikke utfordringsbilder mange skoler deler.

Vi stiller spørsmål ved hvorvidt de allerede utprøvde tiltakene som noen kommuner har iverksatt, kan ta kortere tid å gjennomføre og kan være lettere å synliggjøre virkningen av. De kommunene som har startet fra bunnen av, har brukt lengre tid, uten at vi sikkert kan peke på at dette vil gi lengre varighet og større bærekraft i endringsarbeidet.

Den relevansen som samtlige av dere har gitt uttrykk for, bør det likevel stilles spørsmålstegn ved, når man etter to år, i en såpass begrenset grad kan vise til konkret måloppnåelse. Når tilskuddsmottakere selv har brukt resultater fra elevundersøkelsen og Ungdata samt egne undersøkelser om psykisk helse som begrunnelse for valg av tiltak, burde det være nærliggende å legge samme datagrunnlag til grunn i vurderingen for hvorvidt tiltaket fungerer eller ikke. Få har slike resultater å vise til. Selv om vi ikke skal være for tålmodige på elevenes vegne, (jmf. «du skal ikke tåle så inderlig vel»), så er ikke disse de eneste tiltakene som har til hensikt å gjøre noe med de problemene man står overfor (jmf. dette med sammenheng og koherens). Det er en rekke tiltak fra mange ulike hold med samme formål.

«Tiltaket er bra, hvis det virker»

Vi finner at kost/nytte-vurderingene i stor grad avhenger av hvorvidt virkningene av tiltakene er positive eller ikke, og hvor sikker man er på dette. Selv om flertallet håper og tror av tiltakene at nytten er større enn kostnadene, stiller vi fremdeles spørsmål ved dette, særlig gitt den store usikkerheten om oppnådd måloppnåelse som er utvist av kommunene. Til tross for at det er såpass mange som utviser usikkerhet om tiltaket oppnår målsettingene, er dere mer overbevist over at dette har betydning for elever som er tiltakets målgruppe. Selv om tiden dere har hatt til rådighet, og usikkerhet ved måling etc. er dere preget av tiltro til deres tiltak, til tross for at dette i begrenset grad kan dokumenteres eller belegges på nåværende tidspunkt.

5. Kontaktliste

Vi spurte tilskuddsmottakerne om de var villige til å bli kontaktet av andre mottakere for å dele sine erfaringer og refleksjoner direkte. Flere var villige til det, og under følger en kontaktliste til dem som stiller seg positive til å bli kontaktet.

Fylke/kommune	Kontaktperson	Kontaktinformasjon	Tiltak
Tromsø kommune	Arja Mubanga-Bjørn	Arja.bjorn@tromso.kommune.no	Kompetanseheving på selvmordsforebygging
Elverum kommune	Kjersti Drtina Øversveen	kjersti.drtina.oversveen@elverum.kommune.no telefon: 90155794	Fagdag om psykisk helse for assistenter/barneveiledere i skole og SFO
Gran kommune	Monica Godli	mongodl@granskole.no, telefon: 92080593	1. forsøk og/eller piloter hvor skolen samarbeider med andre yrkesgrupper og tjenester om psykisk helse i grunnskole og videregående opplæring 2. skolebasert kompetanseutvikling 3.individuell kompetanseutvikling hos ansatte i skolen
Horten kommune	Kathrine Larssen	Kathrine.larssen@horten.kommune.no	Robust ungdom og Forebyggende enhet
Indre Østfold kommune	Cathrine Løes Sørby	Cathrine.sorby@io.kommune.no	Robuste Barn
Lund kommune	Gro Helleland	gro.helleland@lund.kommune.no telefon: 976 58 850	Vandreskole
Lyngdal kommune	Ingrid Alden	ingrid.alden@lyngdal.kommune.no	Løvstads skolen og Workshop – psykisk helse
Nordland fylkeskommune	Knut M. Nikolaisen	knunik@nfk.no	Utvikling av modell, jf. vår søknad til Udir
Nordre Land	Karin Wiik	Karin.wiik@nordre-land.kommune.no	Samtalegrupper og Tverrfaglig samarbeid
Trøndelag/Nærøysund	Irene Haug	Irene.haug@naroyssund.kommune.no	Timen LIVET
Selbu kommune	Ingfrid Svendgård, rådgiver oppvekst	Ingfrid.svendgard@selbu.kommune.no	Kompetanseheving innen psykisk helse for fagarbeidere
Overhalla kommune	Mari Laksnes Breistrand	Mari.breistrand@overhalla.kommune.no	
	Grete Mo	grete.mo@overhalla.kommune.no	

Siljan kommune	Helle Aspheim Zielinski	Helle.aspheim.zielinski@siljan.kommune.no	Kartlegging, kompetanseheving og tettere samarbeid mellom avd. helse og oppvekst
Sirdal kommune	Elisebeth Åvesland	telefon: 41214394	Miljøteam
Strand kommune	Gunn Marte Bull	Gunn.marte.bull@strand.kommune.no	Psykisk helse
Sunnfjord kommune	Cecilie Udberg-Helle	Cecilie.eikefjord.udberg-helle@sunnfjord.kommune.no	Bekymringsfullt skolefravær i grunnskolen
Sveio kommune	Lene Lier	Lene.lier@sveio.kommune.no Telefon: 95834127	«Lofтет»
Trøndelag fylkeskommune	Lise Eriksen	liser@trondelagfylke.no telefon: 454 94 771	Vi kan dele på tvers av fylkeskommuner dersom det er ønskelig
Vestfold og Telemark Fylkeskommune	Kristin Selstrøm Moe, rådgiver PPT	kristin.selstrom.moe@vtfk.no telefon: 93260404	1. Etablere fagnettverk for rus og psykisk helse 2. Tverrfaglig og tverretattlig samarbeid 3. Kompetanseutvikling gjennom samarbeid med forskning/ekspertisefeltet. Erfarings- og kunnskapsdeling. 4. Sikre ungdomsmedvirkning i henhold til de helsefremmende prinsippene i fylkeskommunens strategiplan om det forebyggende arbeidet i skolene.
	Kjersti Lekve, rådgiver PSU	kjersti.lekve@vtfk.no telefon: 98606194	
Vestvågøy kommune	Charlotte Hagen	telefon: 92169335	Felles ansvar for oppvekst i Oppvekst.
Øygarden kommune	Anette R. Børnes	Anette.bornes@oygarden.kommune.no	Familieråd og skolevegring
Averøy kommune	Tone Lise Bårdset	tone.bardset@averoy.kommune.no	Robust Ungdom
Nannestad kommune	Trine Hanisch	Trine.ausen.hanisch@nannestad.kommune.no	Psykologisk førstehjelp
Viken fylkeskommune	Magne Skaalvik	magnes@viken.no	Sunnmat og psykisk helse, VIP makkerskap, VIP Traumekurs, VIP Snakk om det
Oslo	Merete Borg	merete.borg@osloskolen.no	Nettverk for elevtjenester i videregående skole
Volda kommune	Håvard Strand, fagkonsulent sektor oppvekst	havard.strand@volda.kommune.no telefon: 91341695	Heilskapleg plan for arbeid med psykisk helse i Voldaskulen. Ein plan for heile skuleløpet.
	Line Homberset, prosjektleiar	ass.rektor.vus@voldaskulen.no telefon: 99299226	

6. Veien videre

Vår følgeevaluering av Utdanningsdirektoratets tilskuddsordning deles inn i tre fokusområder: virkningskjede, implementering og måloppnåelse.

Dere har nå besvart det siste refleksjonsskjemaet i forbindelse med tilskuddsordningen, og det som gjenstår nå, er vår levering av evalueringens sluttrapport (leveres 10. januar 2024), og gjennomføring av den siste erfaringskonferansen. Erfaringskonferansen er planlagt til 16. januar 2024, og vil ha som mål å gjennomgå funn fra evalueringen som kan være til nytte i deres videre arbeid.

OXFORD RESEARCH

Denmark

Oxford Research A/S
Vesterbrogade 149, Bld. 12
3rd floor, 1620 Copenhagen V
office@oxfordresearch.dk

Norway

Oxford Research AS
Østre Strandgate 12
4610 Kristiansand
post@oxford.no

Sweden

Oxford Research AB
Norrandsgatan 11
111 43 Stockholm
office@oxfordresearch.se

Finland

Oxford Research Oy
Eteläinen Hesperiankatu 18
LH 2, 00100 Helsinki
office@oxfordresearch.fi

Baltics/Riga

Oxford Research Baltics SIA
Kr.Valdemara 23-37, k.2
LV-1010, Riga
info@oxfordresearch.lv

Belgium/Brussels

Oxford Research c/o ENSR
5. Rue Archimède
Box 4, 1000 Brussels
office@oxfordresearch.eu